

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo, I. van Andel, 's Gravenhage; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelkes, Amsterdam; Prof. Dr P. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunat, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Mev. H. S. S. Kuyper, Bloemendaal; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Drs F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Hollmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. Th. Vollenhoven, 's Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Dr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Zacharias Janszstraat 55, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERHAAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling
Voor 't Buitenl. en Ned. Indië f 7.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar
Advertentie: 35 ct. p. r. Familieberichten 35 ct. p. regel.

INHOUD: De zoogenaamde Religieuze Volkskunde IV. — Uit de Schrift: Een getuigenis. — Kerkelijk Leven: Twee klappen XI. 't Heen in 't lid. — Pol. en Soc. Leven: De kritiek op de Chr. Vakbeweging (Slot). — Kuyper-Bibliografie XI. — Zondig en Evangelisatie: Bijde met de M^{te} len. — Buitenlandse Kerken: Hongarije III. — Perschoonw. — Kerkenw.

DE ZOOGENAAMDE RELIGIEUSE VOLKSKUNDE.

IV.

De religieuze volkskunde bedoelt na te sporen, wat er aan religio fides en religio vera onder het volk leeft m. v. w. de religieuze opvatting, zoodat die onder het volk of een volksdeel wordt gevonden. Zoogenaamde rel. volksk. aangezien we van een scheiding van de zedelijke en kerkelijke volkskunde, zoodat veelal de opvatting is, met willen weten.

Tegenover de statistische en de typeerende stellen wij de genetisch-inductieve methode. Zoo moet er dan rekening worden gehouden met een natuurlijke en een historische laag.

De natuurlijke laag geeft allerlei reminiscenzen van het heidendom. Onderscheiden elementen van het volks-geloof wijzen daar op. Het christendom oefent invloed, maar wordt op zijn beurt ook weer door de natuurlijke laag beïnvloed, zoodat veel gemengde elementen aanwezig zijn.

Bij het nagaan van den invloed, die de historie oefende op een volksdeel zijn niet alle gebeurtenissen, noch alle eeuwen van evenveel gewicht. Wat een ommekeer bracht in de algemeene beschouwingen, moet bijzonder worden onderzocht, terwijl, zoodat licht is te verstaan, de eeuwen die het dichtst bij liggen uit den aard der zaak van meer belang moeten worden geacht, dan de ver vervlogen tijden.

Nu is een van de meest op den voorgrond trekkende perioden hier wel de tijd van de Reformatie. We kunnen ons dat zoo moeilijk indenken vaak. Maar het is werkelijk niet zóó, dat in alle streken van ons vaderland die Reformatie krachtig en principiëel ter hand werd genomen. Enkele voorbeelden ter duidelijk maken. Borculo, de niet overmaarde oude heerlijkheid in den achterhoek, ging met zijn pastoor in 1616 tot de Reformatie over. Maar kom nu eens vijftig jaar later. Dan staat het altaar nog rustig in de kerk. En voor het altaar heeft men nog alle respect. Het „knielen voor den outer“ werd door den kerkeraad niet „ongodsdienstig“ geacht. Is het niet te verstaan, dat in zulk een streek het opkomend ongeloof wéér een goede halve eeuw later welig kon tieren? Is het onverklaarbaar, dat in die plaats thans geen orthodoxie meer wordt gevonden? Twaalf jaar nadat Lochem tot Reformatie was gekomen, was er in kerk noch consistoriekamer een Bijbel te vinden. Een kerkeraad had men er de eerste tien jaren niet, en de tucht werd niet geëfend. In den Zuid-Oosthoek van Friesland duurde het jaren voor men er meer dan één predikant had op een terrein van groote uitgestrektheid. Is het wonder, dat de ketterij, door mystieken en nieuwlichters er gebracht, geen weerstand vond? Zie, we denken wel eens, dat in den bloeitijd van het Calvinisme, zoo in de 17e eeuw, tijdens Dordt en Voetius, het alles Gereformeerd was. Helaas bij lange na niet. Ook al waren er in de buurt vooraanstaande menschen genoeg te vinden. Borculo en Lochem liggen beide in de oude classis van Zutphen, en Sebastiaan Damman, de tweede scriba van Dordt was daar predikant; maar och, die kon óók niet reformeeren daar, waar het beginsel niet leefde.

De perioden van hervorming en van opkomst van het ongeloof volgen elkaar zóó snel op, dat schier overal, waar het Reformatorisch beginsel niet met kracht en spoedig was gebracht, straks de afwijking onmiddellijk aan een zoogenaamde Reformatie volgt.

Dan werkt ook hier het volkskarakter weer sterk mee. De Betuwe heeft de meest bekende predikanten binnen haar ressort gezien. En toch is men er in de Betuwe altijd weer voor te vinden „iets nieuws te zien en te hooren“. De Remonstranten

en de Rationalisten voorheen, de mystici en de modernen — nauwer verwant vaak dan men denken zou — later, vinden er een willig gehoor.

Op andere terreinen vindt men juist het omgekeerde. Friesland had zijn Franeker met zijn Hoogeschool, en de ketterij was er soms in jaren niet van de lucht. En toch, hoewel het ook de tegenstelling kent, — en dan scherp — is Friesland steeds een bolwerk van de orthodoxie geweest. Ook hier weer iets, dat 'en met de natuurlijke 'en met de historische laag verband houdt. Het Friesche karakter is uitermate zelfstandig. Laat zich dus niet zoo heel spoedig overreden. En bovendien is een Friesch verstandelijk. Hij vraagt naar kennis. Oppervlakkigheid is zijn vijand. Zoo zal de Friesche Reformatie in de natuurlijke laag een steun vinden. In Friesland (uitgezonderd de Zuid-Oosthoek, maar dat is misschien geen écht Friesland) was dan ook de Reformatie krachtig. Men had er te doen met goed ontwikkelde Gereformeerden. Die wisten wat ze waren. En nog thans is dat alles een factor van het hoogste gewicht bij het eigendommelijke van de volksreligie in Friesland.

Nu moet één ding hier weer niet uit het oog verloren. De religieuze volkskunde vraagt er niet in de eerste plaats naar: wat zeggen de menschen dat ze belijden, maar het is allereerst de kwestie: hoe is de eigendommelijke religieuze gesteldheid. Vandaar, dat zoo heel dikwijls eigenaardigheden worden aangetroffen, die werkelijk heel moeilijk verklaarbaar zijn, wanneer alleen met het tot dusver genoemde wordt rekening gehouden.

Of er dan nog een factor meer is dan de natuurlijke en de historische laag? Dat niet. Maar men vergeet niet, dat er meer terreinen zijn, dan het religieuze. En zoo kan het soms noodig zijn voor den beoefenaar van de religieuze volkskunde even te kijken te gaan op, of leentjebuur te spelen bij een ander terrein. Een voorbeeld.

Daar liggen in Drenthe de dorpen Diever en Dwingeloo. Zeer adorabele menschen wonen er, en de gastvrijheid is er groter dan ergens elders. Men is er ook (vooral voorheen) niet zonder kennis van de „waarheid“ geweest. En de Nijkerksche beweging heeft hier heel veel invloed gehad.

Maar wat is nu het eigenaardige? Dat hoe mak de menschen ook zijn, en hoe gulhartig en gastvrij ge ook wordt ontvangen, het begrip van de christelijke gerechtigheid, speciaal het strafrecht van de overheid betreffend, een heel wonderlijke nuancering vertoont, indien men dat woord nog kan gebruiken. Vooral wanneer het erom gaat huwelijksontrouw te straffen, of wanneer een niet-dorpsbewoner zich een vrouw zoekt uit die dorpen, blijkt iets, dat met de christelijke religie moeilijk is overeen te brengen. Men heeft er dan het volksrecht. En dat wordt ook met een stilzwijgende toestemming van de ouden geëfend. Dat is niet te verklaren uit een of ander oud religieus gebruik. Ook niet uit het christendom. Maar het kreeg wel degelijk invloed op de religieuze beschouwing en op het belijden. Ook de religieuze „begrippen“ worden er niet weinig door beïnvloed. Hier nu moet weer worden verklaard; en dan is het noodig, dat men bij de kennis van het oude volksrecht even te biecht gaat. Gerechtigheid doen en vergelding oefenen is daar iets, dat met de taak van de overheid vrijwel niet van doen heeft. Dat betreft alles het stamleven. Maar zoo zal ook het godsdienstig begrip „recht“ in dit licht moeten worden gezien niet alleen, maar zal bovendien de kerk en de religie, die tot verheffing der volkszede wil arbeiden, met het wezen van het volksgebruik (dat ons schijnt een overtreding en dus zonde) moeten rekenen.

Zoo komen we dus tot de conclusie, dat er gevallen kunnen zijn waar de beoefenaar van de religieuze volkskunde even eenige feitenkennis ontleenen moet aan een ander terrein, b.v. van de kennis van het volksrecht.

Hoewel we in de eerste verte niet alle termen en vak-uitdrukkingen kunnen behandelen, zouden we toch tekort komen, wanneer we niet in deze artikelen de voornaamste der termen, die ge telkens weer bij de beoefening der religieuze volkskunde tegenkomt, zouden bespreken.

Bij deze wetenschap toch maakt men gebruik van uitdrukkingen en woorden, die wel alle min of meer bekend zijn, doch omtrent welker gebruik nogal eens misverstand heerscht, naar het schijnt. Hoe dikwijls toch worden „mythe“, „sage“, „legende“ en „sprookje“ niet als eenvoudige synoniemen naast elkaar gebruikt. En hoe is het onder ons geen gewoon verschijnsel, dat men eenvoudig de woorden „tooverij“ en „magie“ gebruikt als duiden ze geheel dezelfde zaken aan. Dit en dergelijk doen nu is wel erg gemakkelijk misschien, maar het is niet wetenschappelijk, en ook niet juist.

De voornaamste der termen laten we dan even de revue passeeren.

Daar hebben we allereerst mythe, sage, legende en sprookje.

De mythe houdt altijd verband met de mythologie. Dat wil zeggen in ons land meestal met de Germaansche mythologie of godenleer. Slechts waar een motief in het verhaal aanwezig is, dat herinnert aan de oude godenleer, daar kan van een mythe worden gesproken. Nu moet ook dit weer wel worden verstaan. Dat mythische motief kan soms zeer verborgen aanwezig zijn. Zoo is elk verhaal, in hetwelk de vormverandering een rol speelt min of meer mythisch van aard. Immers de vormverandering houdt verband met de Germaansche animistische levensbeschouwing; en zoodoende wordt b.v. het verhaal van klein duimpje een verhaal met een min of meer mythisch karakter. Alleen maar, nu moeten we ons afvragen: hebben we nu, bij zulk een verhaal, te doen met een mythe of met een sprookje met mythische trekken. En dan beslist hier het punt, dat het hoofdkarakter van sprook en mythe aangeeft: de mythe is er om ons iets van een onbekende (hoo-gere) wereld te zeggen, het sprookje is er alleen om zichzelf. Maar — ik hoop niet te vervelen — ook daarmee is alles nog niet uitgemaakt, want nu gaat het er maar weer om, of het verhaal van klein duimpje b.v. een personificatie is van (goddelijke) natuurkrachten, dan wel of het een eenvoudig verhaal is om te vermaken. Wanneer de reus uit klein duimpje de personificatie is van den Noordenwind, de schrale en oude-menschen vijandige, — denk aan het „ik ruik menschen-vleesch“ — dan is het mythisch karakter overheerschend, anders is het een gewoon sprookje.

De sage is een verhaal, dat, weer in tegenstelling met het sprookje, altijd is gebonden aan plaats en tijd en aan bepaalde personen. Een sage begint nooit met: „er was eens“ — zoo begint het sprookje —; de sage begint: koning die en die ... ging eens, toen hij pas koning was ... enz. Bij de sagen onderscheiden we weer tusschen heiden-sche of mythische sagen, christelijke sagen en historische sagen; de laatste zoo genoemd wanneer de historische achtergrond nog is aan te wijzen.

Wat het sprookje is, is nu vanzelf duidelijk. Het is een volksverhaal dat als enig doel heeft te vermaken, en dat nimmer is gebonden aan bepaalde tijd, plaats of persoon.

De legende is feitelijk een soort sage. En wel speciaal zulk een sage, die betrekking heeft op het leven van een (meestal Roomschen) heilige.

Het zal duidelijk zijn, dat in den regel slechts de mythe, en de sage, speciaal de legende, voor de religieuze volkskunde van belang is.

Dan wordt heel dikwijls in het volks-geloof het woord tooverij gebruikt. En wanneer men dan wat meer wetenschappelijk de zaak opvat spreekt men gaarne van magie. Dit nu is feitelijk onjuist. Alle magie is tooverij, maar alle, tooverij is geen

magie. Men heeft n.l. symbolische en magische tooverij. Bij de symbolische tooverij verricht de toovenaar een handeling, die het betooveren voorstelt, b.v. hij doorsteekt het beeld van hem, dien hij betooveren wil, hij blaast in de richting van zijn huis, of iets dergelijks. Maar bij de magische tooverij staat het anders. Daar wordt rechtstreeks op geheel onzichtbare wijze een schadelijken invloed geoefend door den toovenaar op het voorwerp, dat hij betooveren wil. Bij de magie wordt dus een onbekende geestkracht van den toovenaar verondersteld. Bij de symbolische tooverij een geestelijken band tusschen den persoon, die wordt bedoeld, en het voorwerp, dat b.v. wordt doorboord. Beide nu, de symbolische en de magische tooverij heeten met één woord: „tooverij“.

Nu heeft ook dit beteekenis voor de religieuze volkskunde. Immers het volk in zijn breeden zin geloofd van den symbolischen toover niet veel, maar voor de magische tooverij is men in 't gemeen zeer bevreesd. En wie het volk verstaat, begrijpt zóó, hoe het mogelijk is, dat op de vraag: „geloofd ge aan tooverij?“ iemand antwoordt niet „neen“, terwijl men op de vraag: „zijt ge bang voor heksen?“ een niet erg christelijk antwoord krijgt.

Ook hier geldt het, dat een goede onderscheiding noodig is om wél te verstaan.

Moeilijker wordt evenwel dat onderscheiden, wanneer het er om gaat na te gaan, wat onder een bepaald volksdeel door een bepaald woord wordt uitgedrukt. De religieuze volkskunde komt telkens weer in aanraking met termen, die in de dogmatiek een vaste beteekenis hebben, met begrippen, door een vast woord uitgedrukt, welk begrip dan weer een vasten inhoud heeft.

Neem b.v. het woord „schuld“. Hoeveel is er voor de dogmatiek niet aan gelegen om zulk een begrip juist te definieeren. Nu komt men in een streek, waar men als jong predikant vertelt: „schuld is verplichting tot straf“. Ik neem nu deze definitie maar, al weet ik, dat in 1917 er een debat tusschen Prof. Bavinck en Prof. v. Zevenbergen over deze definitie plaats had.

Maar hoe verbaasd zijt ge, wanneer den volgende morgen door een ouden ouderling, die nogal wat las, U wordt gezegd: „dominee, ge bedoelt het gisteren wel goed, maar heel veel menschen waren het toch niet met U eens toen ge het over die schuld hadt“. Ge maakt U dan al klaar om U te verdedigen. Maar dat hoeft niet. De man zal zeggen: „dominee, ge bedoelt het wel goed, maar wij hier zeggen als wij dat bedoelen: „schuldigheid“. Schuld is er wanneer je oorzaak van iets bent“.

Dan staat de dominee wel even wonderlijk te kijken. Maar hij moest weten, dat in die streek men deze terminologie heeft: wanneer iemand een ander mensch doodt, omdat die andere hem eerst tarte, dan zegt het volk in zulk een streek: „de eerste éf de schuld, mår de leste de schuldigheid“. Wanneer een bakker zijn deur open laat staan, en een arme bedelaar neemt een brood weg, dan heeft de bakker de schuld, en de bedelaar de schuldigheid. Zoo zullen we verstaan, dat het niet onverschillig is, wil men zich ook omtrent godsdienstige dingen verstaanbaar maken, of men de volksterminologie kent. Ook al geldt in dit geval de genoemde definitie min of meer van „schuld“, dat begrip is veel te vaag. „Schuldigheid“ spreekt tot de menschen.

Zoo zouden voorbeelden te over zijn aan te halen. Woorden als heiligheid, rechtvaardigheid (dit woord heeft in sommige streken de beteekenis van „eigen-gerechtigheid“), goedigheid, enz., worden maar al te vaak door het volk gebruikt in een anderen zin, dan onze Gereformeerde dogmatiek eraan geeft.

Hier nu komen we in aanraking met de literarische maak van de religieuze volkskunde. En zoowel de literator als de theoloog hebben hier een terrein, dat uitermate interessant is.

Het zou ons te ver voeren om na te gaan, welke oorzaken er voor zulk een spraakverwarring in het spel zijn.

Wel merken we op, dat heel dikwijls de volkspraak mooie nuanceeringen geeft, die wij zóó niet goed in het Nederlandsch kunnen weergeven, zonder „gewild“ te schijnen.

Ook hier weer kan de religieuze volkskunde mooi werk doen, door de theologen, speciaal de dogmatici, attent te maken op wat de volkswijsheid aan juiste uitdrukking vond.

En ook hier kan en mag de religieuze volkskunde wijzen op de veelvormigheid, niet alleen van het religieuze leven, maar ook van de menschelijke taal om de groote dingen Gods uit te drukken. Een veelvormigheid, die een belofte is van een volmaaktheid, waar het onjuiste in alle uitdrukking heen is.

Dat onjuiste hier op aarde heeft ons vak te wijzen.

Het heeft de feiten te toonen.

Opdat ook hier verbetering, die in de rechtvaardigheid is, worde gebracht door Gods Woord.

J. WATERINK.

UIT DE SCHRIFT.

Een getuigenis.

„Geloofd zij de God van Sadrach...“
Daniel 3: 28.

Van feiten gaat bekoring uit.
Hier is het hof van Babel bezig ze te verzamelen.
Ze hadden het heetste vuur gemaakt.
Een vuur, dat de stokers doodde.
En nu vinden ze menschen vleesch, hoofdhaar en kleederen, die uit het vuur komen zooals ze er ingegaan zijn.

Zelfs de reuk des vuurs brengen ze niet mee uit den oven.

Bovendien mag elk met eigen oogen zien wat er gebeurd is, zoodat er geen wetenschappelijk man noodig is om het feit te constateeren.

't Gevolg blijft dan ook niet uit. Namens de gansche vergadering geeft de koning een eervolle vermelding aan de macht, die dit feit tot stand gebracht heeft.

Die macht is niet zijn God, maar de God van een ander dan hij.

Ook is ze niet een soevereine almacht, maar alleen engelenmacht, die gedeeld wordt met anderen.

Zelfs geldt de lof niet den God van Israël, een volksgod in de oogen der Babyloniërs.

De God des hemels en der aarde is hier afgedaald tot den rang van een persoonlijke godheid. De God van Sadrach c.s. wordt geprezen.

Toen Sadrach Hem verkondigde als de machtige om te verlossen, hoorde niemand naar hem. Integendeel de toorn van den vorst werd opgewekt door den toon van lijdelijk verzet in de rede van Sadrach. Maar nu hebben de feiten gesproken.

Met welk gevolg? Dat zij, die onvatbaar waren voor het Woord Gods, in enthousiasme geraken over Zijne daden. Ze hebben respect gekregen voor het persoonlijk godsdienstig geloof van de drie vrienden. Hun haat tegen God is tot staan gekomen. Ze worden nu weer vatbaar om Zijn Woord te hooren.

Babel is de bakermat van het imperialisme.

Daardoor botst het met 't ware geloof.

Want het geloof in den waarachtigen God en in Christus, dien Hij gezonden heeft, is ook imperialistisch.

Het is niet tevreden met een mindere plaats. Tegenover het beeld met een gouden hoofd verschijnt de granietsteen, die het goud vermaakt. In dat graniet van Christus eeuwig koninkrijk is het geloof gegrond.

Tegenover Babels tooverij stelt het de ware wijsheid, die van boven is.

Tegen de macht van het vuur stelt het de kracht des gebeds.

Om die reden is het geloof bij de wereld gehaat. Nebukadnezar moet het in bescherming nemen, omdat er (zooals de nieuweren lezen) geen andere god is, die alzo veracht wordt.

Hij zelf blijft bij zijn menschevergoding. Zijn beeld, dat achttmaal langer is dan breed, het voetstuk van 12 el er af gerekend, heeft waarschijnlijk de gedaante van een mensch. Het is geheel van goud, want de koning geloofd niet in zijn afdaling tot leem.

Doch naast dit valsche imperialisme mag het geloof van Sadrach blijven staan als een persoonlijke zaak, die geëerbiedigd moet worden.

Met die overwinning moet God tevreden zijn. Daartegen verheft Babels vergadering geen enkel protest.

En het Koninkrijk Gods aanvaardt deze positie. Het trekt zich tijdelijk terug in enkele schitterende persoonlijkheden, in karakters van graniet.

Om straks weer daarvan uit te gaan, veroverend gezin en maatschappij, wetenschap en kunst, zedelijk en godsdienstig leven.

Nog blinkt het graniet van Gods Koninkrijk ver boven Babels goud.

De drie jongelingen spreken nog, nadat zij gestorven zijn.

Maar Christus, de hoeksteen van graniet, spreekt tot de wereld, terwijl Hij leeft.

Hij overtuigt door Zijn Geest de wereld van zonde, gerechtigheid en oordeel.

Zijn Woord is daartoe het onfeilbare middel. Hij deed een wereldkerk verrijzen uit den aschhoop van Israëls volksbestaan.

Haar invloed deed op alle terreinen de beginselen van Gods Koninkrijk uitstralen.

Haar ontrouw doet haar echter menigmaal in ballingschap gaan.

Het rijk van Christus trekt zich dan terug in de christelijke persoonlijkheid en de schelp van dezen parel het luistergezin.

Dit is veelal de positie van Gods volk in onze dagen.

Naar Gods Woord door ons verkondigd luistert de wereld niet. Ons lijdelijk verzet tegen de machtsoverschrijding van het valsche imperialisme wekt haar toorn op. In de verte walmt reeds de zevenmaal heetere oven.

Nu komt het aan op daden des geloofs.

Zijt gij bereid die tot stand te brengen?

Geen daden die gepubliceerd worden door op de markt te trompetten.

Maar daden waaruit blijkt uw onkreukbare trouw aan Christus en die voor zichzelf spreken.

Sadrach en zijn vrienden bereidden zich voor den strijd door het onderzoek van Gods Woord, door het bidden pleiten op de beloften Gods; doet gij dat ook?

Sadrach en de zijnen deden door hun wandel zulk een goede reuke van hun leven uitgaan, dat hun vijanden niets op hen konden aanmerken, dan alleen hun taal vasthouden aan den godsdienst der vaderen. Is ons leven even onberispelijk?

Sadrach's kring vreesde niet, maar kwam vrijmoedig uit voor zijn beginselen, zelfs bij de grooten der aarde. Zijt ook gij een Christusbelijder tegenover de goud- en arbeids-koningen van dezen tijd?

In dien weg ervaart uw geloof ook daden van verlossing. Uitredingen waarop niemand had gerekend. Gebedsverhooringen die uw eigen begeerten overtreffen. Bestrafingen uwer vijanden, zoodat zij moeten verstommen als zij lasteren.

En als dan de wereld uw godsdienst als de echte stempelt, en uw kinderen eerbied krijgen voor vaders en moeders God, zoo legt gij die hulde neder aan de voeten van het kruis, zeggende in uw hart: Geloofd zij de God en Vader onzes Heeren Jezus Christus, die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening. Deze dank aanvaardt God, maar ook wijst Hij de hulde niet af als men eenparig zegt:

„Geloofd zij de God van Sadrach!“

KERKELIJK LEVEN.

Twee klippen.

XI.

In deze artikelen zal gehandeld worden over het Kerkisme en het kerkelijk Indifferentisme.

Eerst over het Kerkisme.

In verschillende vormen komt dit voor.

Voorreest, wanneer iemand beweert, dat er buiten zijn kerk geen zaligheid is.

Vervolgens, wanneer hij het instituut, waartoe hij behoort, als de alleen ware kerk beschouwt en alle andere valsche noemt.

Ten derde, wanneer hij in zijn kerk niet ziet de meest zuivere, maar de zuivere, wanneer hij haar zuiverheid niet relatief, maar absoluut opvat.

Ten vierde, wanneer hij politiek, schoolwezen, wetenschap en kunst en zoo menig ander levensstelsel afhankelijk maakt van de institutaire kerk.

Ten vijfde, wanneer men zijn lidmaatschap der geïnstitueerde kerk practisch genoegzaam acht om het eeuwige leven te beerven.

Alles dient gewaarachtigd tegen het kerkelijk Indifferentisme.

Vooraf wenschen we er op te wijzen, wat hiermee niet wordt bedoeld.

Men mag er niet toe rekenen de toenemende onkerkelijkheid in onze dagen, want het woord zegt het zelf, dat van kerkelijk Indifferentisme hierbij geen sprake kan zijn.

Ook mag hier niet gedacht worden aan die buitenlandsche stroomingen, die van het kerkelijk instituut als zoodanig niets meer weten willen.

Het kerkelijk Indifferentisme komt op uit de overschatting van het leerstuk der heilige algemeene christelijke kerk. De kerk, in haar aardse verschijningen, wordt tot lijnsak gedegradeerd.

Het meest konsekwente Indifferentisme stelt alle uitwendige kerken met haar kansen, ambten en heiligmaken op één en dezelfde lijn.

Onderzoeken we de argumenten, die vóór het Indifferentisme worden aangevoerd.

Een van de meest gebruikte argumenten is wel dit: Christus zal in den dag des oordeels niet vragen, tot welke kerk als instituut zij hebt behoord. Dit houdt evenwel geen steek. Christus zelf heeft de institutaire kerk ingesteld. Kan de kerk als instituut Hem dan ooit onverschillig worden?

Neen, de kerk als instituut kan Christus niet onverschillig worden.

Wat er na Zijn instelling met haar is geschied kan Hem niet koud laten.

Hij legt Zich niet gelaten bij haar vervorming neer.

En daarom moogt gij ook geen indifferentisme of onverschilligheid koesteren jegens het kerkelijk instituut.

Gij hebt Zijn voetstappen te volgen.

Hij, die ter kerkzuivering een geesel van touwtjes vlocht en daarmee duchtig losstriemde op al wat den tempel ontheilige eischt dit, indien de omstandigheden het vorderen, ook van u.

Geen onverschilligheid, maar verterende ijver.

Dat verwacht Hij van Zijn geloovigen ten opzichte van de institutaire kerk.

Dat behoort ook tot wat de Schrift noemt, „den zin van Christus“.

Kerkelijk indifferentisme, kerkelijke onverschilligheid gaat thans bij velen door voor ruimte van inzicht en ruimte van hart.

Het tegendeel is echter waar.

Kerkelijk indifferentisme getuigt van kortzichtigheid en nauw zijn van hart.

Men begrijpt het niet, dat het bij het verschil tusschen de kerken gaat om de waarheid en om de waarheid alleen.

Men heeft het nog niet gevat, dat dit in het geding is: of Christus in Zijn kerk de wet zal stellen dan wel of menschelijke meeningen daarnavens of daarboven mogen geplaatst.

Die be-
veroorza-
Dagelij-
tot hun-
Maar-
geest op-
Ruimt-
Reken-
Wil ge-
blik ver-
Heeft-
voor de-
Prefer-
de duize-
danseik-
De „-
zelden-
stralen-
Een „-
heids“-
„Eeuw-
condair“
Dit ges-
Wispel-
hem hoe-
Als hij-
op den-
Het ge-
is heden-
Het pa-
ren, kraf-
anders, t-
ret artist-
de ene-
der auto-
religieu-
Er wo-
Vooraf-
Maar-
nomen-
Morgen-
zijn port-
niet, ik-
hem wel-
„eng“-
En de-
deden, b-
hun per-
vermoeie-
hem af,

Een ot-
op-den-t-
Onder-
zeker tot-
Christu-
loopen.
Daarm-
Als m-
making-
zou ond-
Men z-
zoo geri-
Men z-
tieven te-
de waar-
ningscha-
Men z-
stervende-
consci-
genootse-
lengen v-
Smart-
deren in-
kerk.
Men z-
verontwa-
tegen de-
slag op l-
hoe Hij-
Het ge-
kerk mo-
Maar-
doodverk-
verschille-
Bij het-
zonde z-
Er mei-
Men k-
christen-
Welnu,
Op ver-
behooren-
Men he-
met hen-
en tot r-
Valle a-
het vroeg-
late men-
Wij al-
onze vad-
hebben-
Wij m-
Wij ge-
streden.
In onze-
gematigd-
hoer“ sp-
deden,